

УДК 373.3.091.12.011.3-051:78

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО МУЗИЧНО-ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Прищеп О. П.

У статті аналізуються останні дослідження, наукові праці вітчизняних авторів, які присвячені розв'язанню проблем підготовки майбутніх учителів початкової школи до музично-освітньої діяльності. Підкреслюється, що музично-освітня діяльність розглядається в різних аспектах: як забезпечення основ загальної музичної освіти і музичної культури молодших школярів; як організація музично-ігрової і спільної навчальної діяльності учнів; як позакласна музично-виховна робота з молодшими школярами й керівництво учнівськими музичними колективами; як формування естетичного досвіду молодших школярів тощо.

На основі проведеного теоретичного аналізу визначено сутність музично-освітньої діяльності вчителя початкової школи як складної професійної педагогічної діяльності, спрямованої на навчання, розвиток і виховання молодших школярів засобами музичного мистецтва. Процес підготовки майбутніх учителів початкової школи до музично-освітньої діяльності розглядається як цілісний процес набуття фахових компетентностей, розвитку творчих здібностей студентів – майбутніх учителів початкової школи.

Ключові слова: підготовка, майбутній учитель початкової школи, музично-освітня діяльність.

Статья посвящена вопросам профессиональной подготовки студентов – будущих учителей начальной школы. Рассматриваются научные теоретические аспекты проблемы подготовки профессионалов к музыкально-образовательной деятельности. Уточнен смысл понятия "музыкально-образовательная деятельность", которое трактуется как профессиональная педагогическая деятельность учителя начальной школы, направленная на обучение, развитие и воспитание младших школьников средствами музыкального искусства. На основе анализа научной литературы раскрыта сущность подготовки учителя начальной школы к музыкально-образовательной деятельности. Она рассматривается как целостный процесс приобретения профессиональных компетентностей, развития творческих способностей студентов – будущих учителей начальной школы.

Ключевые слова: подготовка, будущий учитель начальной школы, музыкально-образовательная деятельность.

The article is devoted to issues of future elementary school teachers' professional training. Views of modern Ukrainian scientists on a problem of specialists' training to musical and educational activity are considered. It is noted that modernization of the higher education has also influenced training of elementary school teachers who are highly educated, intelligent and competent.

The last researches, different scientific authors' works devoted to the solution of problems of future elementary school teachers' training are analyzed. It is emphasized that musical and educational activity is considered in various aspects: as providing bases of the general music education and musical culture of younger school students; as organization of pupils' music game and common educational activity; as extra-curriculum musical and educational work with younger school students and management of students' music bands; as formation of younger school students' esthetic experience etc.

On the basis of the carried out theoretical analysis the essence of elementary school teacher's musical and educational activity as a difficult professional pedagogical activity aiming at training, development and education of younger school students by means of musical art is defined. Future elementary schoolteachers' training for musical and educational activity is considered as the complete, regulated in the higher educational

establishments, formation, development and improvement of professional competences, creative abilities of future elementary school teachers.

Key words: training, future elementary school teacher, musical and educational activity.

Модернізація педагогічної освіти направлена на підвищення якості професійної підготовки вчителів початкової школи, формування фахівців нової генерації, ініціативних, ерудованих, креативних. Підвищення ролі мистецтва у становленні національної самосвідомості молоді потребує змін у підготовці відповідних професіоналів.

Проблеми професійної підготовки вчителя початкової школи, розвитку його базових компетентностей досліджували: Н. Бібік, О. Біда, М. Вашуленко, Л. Коваль, Я. Кодлюк, А. Коломієць, О. Комар, С. Мартиненко, Н. Мар'євич, О. Матвієнко, Б. Нестерович, Н. Пахальчук, О. Савченко, С. Скворцова, Т. Совік, О. Хижна, Л. Хомич, Л. Хоружа та ін.

Підготовка фахівців зі спеціальності "Початкова освіта" до музично-освітньої діяльності в школі має свою специфіку, яка полягає в необхідності оволодіння студентами основами музично-освітньої діяльності та порівняно обмеженими можливостями наявного рівня їхньої музичної підготовки. Тому доцільно розглянути різні підходи до розуміння змісту музично-освітньої діяльності.

Мета статті: на основі аналізу поглядів сучасних вітчизняних науковців на проблему підготовки майбутніх учителів початкової школи до музично-освітньої діяльності визначити сутність поняття "музично-освітня діяльність".

За останні десятиліття з'явилася низка наукових праць, присвячених проблемам музично-освітньої діяльності майбутніх учителів початкової школи. Науковці розглядають актуальні проблеми підготовки фахівців до: забезпечення основ загальної музичної освіти учнів (Т. Дорошенко), виховання молодших школярів засобами народної музичної творчості (В. Процюк), позакласної музично-виховної роботи з молодшими школярами (Б. Нестерович), формування основ музичної культури молодших школярів (О. Лобова), організації музично-ігрової діяльності молодших школярів (Н. Мар'євич), керівництва учнівськими музичними колективами (Л. Паньків) тощо.

Т. Дорошенко на основі аналізу науково-методичної літератури розкриває сутність і зміст готовності вчителя початкової школи до забезпечення основ загальної музичної освіти учнів, яку трактує "як інтегральну єдність особистісних і професійних (музично-педагогічних) якостей фахівця, що є завершеним результатом фахової підготовки та передбачає сформованість прагнення й здатності до кваліфікованої реалізації навчального та виховного потенціалу музичного мистецтва в становленні особистості молодших школярів і педагогічного керівництва їхнім музичним навчанням та розвитком" [2, с. 25]. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до забезпечення основ загальної музичної освіти учнів розуміється як цілісний регульований у закладі вищої освіти процес формування, вдосконалення знань, умінь, навичок, особистісних якостей, музично-творчого потенціалу студентів [2, с. 25].

Науковець О. Лобова сферу музичної освіти пов'язує з категорією музичної культури, яку визнає як сукупність культурно-цивілізаційних надбань людства та інтегровану особистісну характеристику. Водночас зазначено, що музична культура особистості – це професійна якість музиканта й характеристика дитини, що навчається в загальноосвітньому закладі [4, с. 12].

В. Андрущенко обґрунтовує педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до музично-естетичної діяльності. Автор наголошує, що "музично-естетична діяльність – це складна діяльність педагога-музиканта, спрямована на виховання школярів, формування в них емоційно-позитивного і діяльнісного ставлення до музики, свідомого її сприймання, розуміння характеру і логіки її розвитку, навичок музично-творчої діяльності" [1, с. 9]. Він виокремлює різні компоненти структури музично-естетичної діяльності вчителя: художньо-естетична спрямованість; музично-естетична освіченість; професійно-творча активність. Серед педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів до музично-естетичної

діяльності науковець виділяє: стимулювання творчої активності студентів у різних видах музичної діяльності; раціональне використання принципів інтеграції навчальних дисциплін, проблемних методів навчання; спрямованість навчання на виховання у студентів активного ставлення до музично-естетичної діяльності; виховання художньо-естетичних інтересів, потреб; володіння сучасними методами навчально-виховної роботи в системі естетичного виховання школярів; формування художньо-естетичної спрямованості й професійно-творчої активності; забезпечення особистісно орієнтованого підходу до кожного студента; включення студентів у систематичну музично-творчу діяльність; самостійне використання одержаних знань, умінь і навичок у практичній діяльності [1, с. 19].

В. Мішеченко музично-педагогічну культуру майбутніх учителів початкових класів розуміє як "систему музично-педагогічних знань, умінь і навичок, що виявляється в інтегруючій здатності здійснювати музичне навчання й виховання дітей на основі художньо-педагогічного спілкування". Вона відображає зміст, обсяг, якість та системність педагогічних й музичних знань та умінь, що дозволяють учителю повною мірою реалізувати свій творчий потенціал. Науковець наголошує, що метою професійної підготовки майбутніх учителів музики початкових класів є формування їх музично-педагогічної культури як здатності до музично-освітньої діяльності у школі [6, с. 6].

Б. Нестерович працював над проблемою підготовки майбутніх учителів початкових класів до позакласної музично-виховної роботи з молодшими школярами. Він стверджує, що в процесі фахової підготовки вчителю початкових класів потрібно опанувати принципи музично-педагогічної діяльності, щоб уміти професійно організувати процес взаємодії дитини з музичним мистецтвом. Автор зазначає, що система професійної освіти вчителя початкових класів повинна враховувати взаємообумовленість художньо-виховного потенціалу педагога та його професійної культури, наповняючи культурологічно зміст, методи та форми фахової підготовки майбутнього учителя [7, с. 9].

Т. Совік досліджувала музично-естетичну компетентність майбутніх учителів початкових класів як набутий досвід, що інтегрує елементарні музичні знання, практичні уміння і навички, розвиток музичних здібностей у процесі практичної діяльності та спрямованість на здійснення музично-естетичного виховання молодших школярів. Структурними компонентами музично-естетичної компетентності майбутніх учителів початкових класів визначено такі компетенції: ціннісно-мотиваційну, когнітивну, технологічну та практико-діяльнісну. Формування музично-естетичної компетентності майбутніх учителів початкових класів визначається автором як "багатогранний процес, що охоплює теоретичну та практичну підготовку, спрямовану на забезпечення студентів стійкими знаннями, уміннями і навичками з музичних дисциплін, розвиток музичних здібностей та систематичну мотивацію у здійсненні музично-естетичної діяльності в початковій школі" [10, с. 16].

Н. Мар'євич, аналізуючи наукову літературу, дійшла висновку, що існує зв'язок між музично-педагогічною підготовкою та музично-педагогічною освітою. Вона інтерпретує поняття "музично-педагогічна освіта" як "процес й результат фахової підготовки педагога, що уможлиблює успішне оволодіння ним сучасною освітньою інноватикою з опорою на загальнопедагогічні та спеціальні знання і вміння з метою оптимальної реалізації художньо-творчого потенціалу педагогічної взаємодії з учнями на засадах національних та загальнолюдських цінностей" [5, с. 7].

Л. Паньків сформулювала низку принципів положень щодо сутності та засобів організації педагогічної діяльності керівника учнівського музичного колективу, до яких віднесено: використання різнобічного впливу музики на особистість; стимулювання потреби дітей у музичних заняттях; активізація творчої позиції учнів; побудова взаємодії керівника зі школярами на основі полілогу. У результаті теоретичного аналізу доведено, що успішна реалізація керівницьких завдань учителем можлива за умови широкопрофільної підготовки майбутніх учителів, яка включає психолого-педагогічний, музичний та управлінський аспекти [8, с. 9].

Питання професійного спілкування майбутніх учителів початкових класів з молодшими школярами на уроках музики висвітлює у своїх наукових працях І. Кучерак. Означену проблему автор розглядає як складний процес підготовки

студентів, що охоплює: загальну теоретичну підготовку до професійного спілкування; формування навичок професійного спілкування; розвиток особистісних якостей, необхідних для ефективного спілкування [3, с. 9].

Основою для розробки методики підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування естетичного досвіду молодших школярів (автор Н. Пахальчук) стала трикомпонентна структура естетичного досвіду учнів: "аккумулятивний компонент (емоційно-позитивна реакція на об'єкти та явища навколишньої дійсності, асоціативно-образна обробка інформації, естетичні знання), ціннісно-спонукальний компонент (естетичні почуття до природи та мистецтва, естетична оцінка об'єктів і явищ навколишньої дійсності та мистецтва, естетичні мотиви практичної діяльності), творчо-результативний компонент (художньо-творча інтерпретація естетичних вражень, креативність особистих поведінкових програм, екстраполяція естетичного досвіду на інші сфери життєдіяльності з метою розширення соціального досвіду)" [9, с. 8].

Здійснений аналіз наукових джерел засвідчує, що музично-освітня діяльність майбутніх учителів початкової школи розглядається у різних аспектах: як забезпечення основ загальної музичної освіти і музичної культури молодших школярів; як організація музично-ігрової та спільної навчальної діяльності учнів; як позакласна музично-виховна робота з молодшими школярами та керівництво учнівськими музичними колективами; як формування естетичного досвіду молодших школярів тощо.

На підставі проаналізованої літератури можна визначити сутність музично-освітньої діяльності вчителя початкової школи як складну професійну педагогічну діяльність, спрямовану на навчання, розвиток й виховання молодших школярів засобами музичного мистецтва.

Процес підготовки до музично-освітньої діяльності майбутніх учителів початкової школи слід розглядати як цілісний процес набуття професійних компетентностей, розвитку творчих здібностей студентів.

Подальшого наукового дослідження потребує проблема підготовки майбутнього вчителя початкової школи до інтегративної музично-освітньої діяльності.

Література

1. Андрущенко В. П. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до музично-естетичної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Андрущенко В. П. – Одеса, 2000. – 32 с.
2. Дорошенко Т. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до забезпечення основ загальної музичної освіти учнів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Дорошенко Т. В. – Чернігів, 2016. – 40 с.
3. Кучерак І. В. Формування у майбутніх учителів навичок професійного спілкування з молодшими школярами на уроках музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Кучерак І. В. – Тернопіль, 2011. – 21 с.
4. Лобова О. В. Дидактико-методична система формування основ музичної культури молодших школярів у процесі загальної музичної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. пед. наук : спец. 13.00.02 "Теорія і методика музичного навчання" / Лобова О. В. – К., 2011. – 40 с.
5. Мар'євич Н. К. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Мар'євич Н. К. – Вінниця, 2015. – 20 с.
6. Мішедченко В. В. Формування музично-педагогічної культури майбутніх учителів початкових класів і музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 "Теорія та методика навчання музики і музичного виховання" / Мішедченко В. В. – К., 2002. – 15 с.
7. Нестерович Б. І. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до позакласної музично-виховної роботи з молодшими школярами : автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Нестерович Б. І. – Вінниця, 2009. – 22 с.

8. Паньків Л. І. Теорія та методика підготовки майбутнього вчителя до керівництва учнівськими музичними колективами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 "Теорія та методика навчання музики і музичного виховання" / Паньків Л. І. – К., 2005. – 23 с.

9. Пахальчук Н. О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування естетичного досвіду молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Пахальчук Н. О. – Вінниця, 2008. – 20 с.

10. Совік Т. В. Формування музично-естетичної компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі вивчення музичних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Совік Т. В. – Кам'янець-Подільський, 2011. – 19 с.